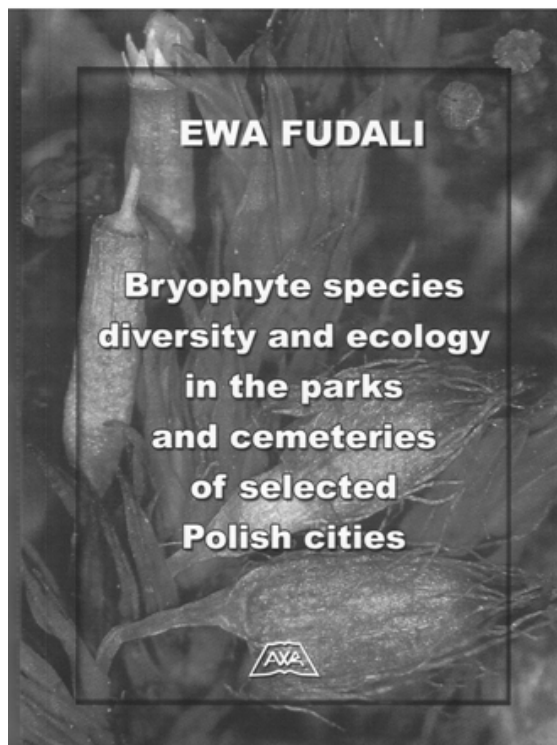


Eva Fudali. Bryophyte species diversity and ecology in the parks and cemeteries of selected Polish cities. – Wrocław: Agricultural University of Wrocław, 2005. – 212 p.



У монографії польської бріологині Єви Фудалі опубліковано результати дослідження мохоподібних парків та цвинтарів, як однієї з важливих складових урбобріофлор шести міст Польщі, а саме: Варшави, Кракова, Вроцлава, Познані, Любліна і Щеціна. З нашої точки зору це важливо, оскільки парки і цвинтарі у містах відіграють роль рефугіумів бріофлори, у яких популяції мохоподібних знаходять відповідні для свого існування екологічні умови. Було досліджено 51 цвинтар і 94 парки, в тому числі 36 парків, що розташовані у центрах міст. Видовий склад мохоподібних цих 145 місцезростань нараховує 125 видів мохоподібних – 11 видів печіночників та 114 видів мохів. Причому на цвинтарях виявлено більше видів (105), ніж у парках (102). Автор відзначає, що жоден вид не був відмічений у всіх парках, що ж до бріофлори цвинтарів, то лише *Ceratodon purpureus* зростає на

цвинтарях усіх міст. На окремих місцезростаннях мохоподібні зустрічаються, як правило, невеликими плямами (2-10 шт.), площею до 1 дм². Частіше інших зустрічаються такі види, як *Amblystegium serpens*, *Hypnum cupressiforme*, *Tortula muralis*, *Brachythecium rutabulum*, *Eurhynchium hians*, *Plagiomnium cuspidatum*, *P. undulatum*, *Ceratodon purpureus*. До складу бріофлори увійшли види різноманітні за своїми географічними, морфологічними та цено-екологічними особливостями. Як виявилось її складають представники 11 географічних елементів (за Düll, 1992), 12 форм росту, 10 типів життєвих стратегій і 11 цено-екологічних груп (sociological-ecological groups), виділені за Maarel van der (1971). Автор відзначила високу ступінь спеціалізації мохоподібних за відношенням до мікромісцезростань (microhabitat) – 51% бріофлори парків і 59% бріофлори цвинтарів були зареєстровані тільки в одному типі місцезростань. Серед видів не було таких, які б зустрічалися у всіх типах місцезростань. Лише *Brachythecium rutabulum* був зареєстрований в усіх типах мікромісцезростань у парках. Більшість видів виявлених мохоподібних були відмічені на кам'янистих субстратах, також на ґрунті під деревами та на невеликих відкритих лужках, газонах. Цікаво, що епіфіти та лісові види частіше відмічалися в парках околиць міст, рідше в парках центру міст. До складу бріофлори парків і цвинтарів, крім звичайних видів, входять також стенотопні лісові та лучні види мохоподібних. Автор підкреслила, що ці місцезростання виявилися не тільки притулком для видів, що витісняються з міських територій, а й стали центрами вторинного поширення багатьох видів, які знаходять тут відповідні екологічні умови для своєї життєдіяльності. Також відзначено та статистично підтверджено, що у парках та цвинтарях різних міст бріофлора різноманітна за видовим складом, тобто відкинута гіпотеза, що ці місцезростання у будь-якому місті бріофлористично однакові. На основі проведених досліджень автором було зроблено певні висновки щодо впливу міст на екологію видів

мохоподібних, який приводить до розширення місцезростань та субстратної амплітуди багатьох видів, а саме: значна роль цементних субстратів у розширенні діапазону видового складу; підсилення епілітних тенденцій для епіфітно-епілітних видів; поява епіфітних тенденцій у наґрунтових видів і колонізація стовбурів поширеними у містах видами; наявність багатьох гідрофітів і амфіфітів у більш сухих місцях, ніж ті, що вони займають у природі.

Треба відмітити про добре використання автором сучасного статистичного апарату в дослідженнях, про наведення у додатках (на 47 стор.) результатів різноманітних аналізів у табличній формі. Наявність широкого резюме польською мовою (14 стор.), у якому в сконцентрованому вигляді подано характеристику мохоподібних цвинтарів та парків шести великих міст Польщі, дає можливість добре ознайомитися з результатами даних досліджень. Книга буде дуже корисною не тільки для бріологів, але і для ботаніків взагалі та для екологів.

М.Ф.Бойко